

**A MTA-PPKE „Lendület” Egyháztörténeti Kutatócsoport két újabb kötetének bemutatója
Szombathely, 2015. november 3.**

A felekezetek megítélése szempontjából oly sokat változó 20. századi egyháztörténet kutatása komoly kihívásokat és fehér foltokat rejt magában. Ennek ellenére vagy pont e megítélési sokszínűség miatt a téma iránt való tudományos érdeklődés, s ezzel együtt a kutatás jelentősége is öröndetesen nő. E folyamat egyik zászlóshajójának tekinthető az MTA-PPKE „Lendület” Egyháztörténeti Kutatócsoport, amelynek az ez irányú tevékenységét a 2015. november 3-án délután nagy érdeklődés mellett megrendezett könyvbemutató is jól reprezentálja, ahol a 2015-ben meginduló *Collectanea Studiorum et Textuum* sorozat két újabb kötetének ismertetésére került sor. (TÓTH KRISZTINA: A Szombathelyi Egyházmegye története Grósz József egyházkormányzása idején [1933–1944] – CST. I/2.; A katolicizmus Magyarországon a II. Vatikáni Zsinat korában. Tanulmányok és inventárium. Szerk.: Török József – Tusor Péter – Tóth Krisztina. – CST. II/1.)

Az eseménynek a szombathelyi Premontrei Rendi Szent Norbert Gimnázium adott otthont. A rendezvény a kutatócsoport és a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének szombathelyi csoportja szervezésében RÉTFALVI BALÁZS szombathelyi KÉSz elnök, a Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár munkatársa vezetésével zajlott. Rétfalvi bevezető szavaiban felhívta a hallgatóság figyelmét arra, hogy az elmúlt év kutatásai mennyivel gazdagították az egyházmegye történetét, s e folyamat fontos állomásának nevezte e könyvbemutatót.

Elsőként VÉGHNÉ BUSICS HILDA, az eseménynek helyt adó iskola igazgatója üdvözölte a jelenlévőket, majd röviden ismertette volt diákjuknak, Tóth Krisztinának eddigi életpályáját, nem leplezett büszkeséggel bemutatva egykori tanítványuk tudományos munkásságát.

Rétfalvi ezt követően a rendezvényen megjelent PUSKÁS TIVADART, Szombathely Megyei Jogú Város polgármesterét szólította az emelvényre, aki külön örömét fejezte ki, hogy Szombathelynek ilyen elhivatott fiataljai vannak. A polgármester felszólalásában köszönetet mondott a város múltjának még teljesebb megismertetéséért, mivel, ahogy fogalmazott, a múltunk nélkül gyökértelenül élünk, és e nélkül nem lehet jövőnk sem.

Ezek után került sor VERES ANDRÁS szombathelyi megyéspüspök, a MKPK elnöke és a PPKE nagykancellárja köszöntő szavaira. A főpásztor beszédében reményét fejezte ki, hogy mostantól kezdve tovább bővül a Géfin Gyula (1889–1973) néhai pap-történész által megkezdett szombathelyi egyházmegye-történeti kutatás, és Tóth Krisztina könyve méltó folytatása Géfin munkájának. Veres püspök kifejtette, hogy igen nehéz objektív képet alkotni az egyház 20. századi történelméről, mégis – széleskörű forrásismerettel és empátiával felvértezve – erre kell törekedni a kutatóknak. Veres András fontosnak tartotta hangsúlyozni azt, hogy az egyház a társadalomban él, s annak szerves része. Így a történelem során is az egyház és a társadalom nem egymással párhuzamosan létezett, hanem átszötte egyik a másikat, ezért a két területet utólagosan elkülöníteni, az egyháztörténetet a társadalomtörténetből „kizárni” nem lehet. Különösen igaz ez a II. Vatikáni

Zsinat korszakalkotó idejére, ugyanis a Zsinat minden pozitív és negatív hozadéka a mai napig meghatározza a katolikus klérus és társadalom mindennapjait.

A PPKE nagykancellárját követően GÁRDONYI MÁTÉ, a Veszprémi Hit-tudományi Főiskola docense, siófok-kiliti plébános kapott szót, aki Tóth Krisztina művének (CST I/2) bemutatására vállalkozott, amely a szerző 2013-ban megvédett PhD-disszertációján alapszik. Gárdonyi mondandója elején hangsúlyozta, hogy Szombathely főpásztorához hasonlóan ő is Géfin méltó folytatásának tekintette a megjelent Grósz-kötetet. Az egyháztörténet-írás szempontjából fontosnak nevezte, hogy egy „vidéki” egyházmegye működéséről kapunk átfogó képet azzal, hogy Grósz József életének egy eddig kevésbé kutatott időszaka kerül a könyvben tárgyalásra. A mű nagy erényének nevezte, hogy a szerző Szombathelytől kezdve Kalocsán, Esztergomon, Vasváron és a Vatikánon át számtalan helyen kutatott, így mély forrásismeretről tett tanúbizonyságot, és a Vanyó Tihamér (1905–2005) bencés történész által lefektetett egyházmegye-történetírás módszertanát felhasználva nem pusztán püspökéletrajzot írt, hanem egy átfogó, az egyházmegye gazdasági, oktatási, egyházközségi életét is bemutató művet alkotott. A kötet tartalmából külön kiemelte Grósznak a Szombathelyi Egyházmegye élére kerülése körülményeit. Gróf Mikes Jánosnak a püspöki székből való távozásának okát részletezve rámutatott arra, hogy az eddig a köztudatban meglévő politikai (legitimista) okkal ellentétben valójában mi állt a visszavonulás háttérében, s ebben milyen szerepet játszott egy korabeli székeskáptalan.

A Kutatócsoport másik kötetét (CST II/1) SZABÓ CSABA, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának munkatársa mutatta be. Mondandója elején külön örömet fejezte ki, hogy fiatal, a történelmi pálya kezdetén álló szerzők írásait tartalmazza a könyv. A kötetben teológiai és bölcsészettudományi, azaz történettudományi szempontok közelítenek egymáshoz. Szabó üdvözlendőnek nevezte ezt a kísérletet, hiszen – ahogyan fogalmazott – a világi történészek nem ismerhetik mindig azokat a teológiai, dogmatikai vagy egyáltalán egyházi szempontokat, amelyek bizonyos kérdéseket árnyalhatnak. Maguk a szerkesztők is felhívták arra a figyelmet, hogy maga az Ostpolitik és a II. Vatikáni Zsinat vagy éppen a Bulányi-féle Bokor mozgalom is, kellő teológiai felkészültség, ismeret és empátia nélkül, illetve nagyon mély történelmi ismeretek hiányában nehezen értelmezhetőek és kutathatók. Ezen témákhoz a fiatal szerzőknek sikerült ezúttal úgy hozzájárulniuk, hogy abból mély tartalom jöjjön ki – hangzott a szakember. Ezt követően részletesen mutatta be a kötet egyes tanulmányait.

GÁRDONYI MÁTÉ bevezető tanulmányában (*Teológiai szempontok a magyar katolikusok kommunizmus alatti történetéhez*) teológiai szempontok szerint vizsgálta a szocialista magyar állam katolikusokra irányuló hatását, és a kor marxista és katolikus filozófiájának közeledési kísérleteit, ezáltal némi korszaktörténelmi háttérképet is adva az azt követő hat tanulmányhoz. Szabó az ezt követő hat tanulmányt két nagyobb blokkra osztva fel egyenként mutatta be. Az első három tanulmány rendhagyóan egy-egy zsinaton részt vevő főpásztor munkásságát eleveníti fel. RÉTFALVI BALÁZS tanulmányában (*Kovács Sándor szombathelyi püspök a II. Vatikáni Zsinaton*), amely egyúttal a kötet legnagyobb terjedelmű alkotása is, Kovács

Sándor szombathelyi megyéspüspök működését vizsgálta, különös figyelmet szentelve annak zsinati részvételére. Külön feltárja írásában azt, hogy az állam hogyan próbálta meggátolni a zsinati atyáknak a Rómába való kijutását. A következő tanulmányban a Kutatócsoport gyakornoka, SÁGI GYÖRGY mutatta be Brezanóczy Pál egri apostoli kormányzó, utóbb érsek működését (*Brezanóczy Pál útkeresése Egyház és pártállam között*). Sági írása kapcsán Szabó kiemelte, hogy a szerző kutatásai során az írott források felhasználása mellett az egykori főpásztor családtagjait – név szerint unokaöccsét, Brezanóczy Jánost és annak fiát, Ferencet – is megkereste, és az ő visszaemlékezéseik segítségével sokkal árnyaltabb képet adhatott. Külön foglalkozott a néhai egri főpásztor ügynök voltából származó lelkiismereti válságával is, amellet, hogy a II. Vatikáni Zsinattal kapcsolatos álláspontját is vázolta. A szintén az állambiztonság ügynökeként is ismert premontrei Klempa Sándor Károly veszprémi apostoli kormányzó zsinati működésének egy szeletét tárta fel TÓTH KRISZTINA Klempa közel harminc oldalas, eddig kiadatlan visszaemlékezésének közlésével („*Vigilate et orate semper!*” *Klempa Sándor Károly beszámolója a II. Vatikáni Zsinat harmadik ülészakáról*).

Átérve a kötet második blokkjára, JÁVOR MIKLÓS tanulmánya (*Katolikus és protestáns „békeszervezetek” és „béketevékenység” a Kádár-korszakban*) kapcsán Szabó Csaba méltatta, hogy a szerző sikeresen választotta el egymástól a „békeszervezetek” tekintetében is teljesen eltérő Rákosi- és Kádár-korszakot. Így a „békeszervezeteiből”, illetve „béketevékenységéből” kiindulva sikeresen mutatta be a diktatórikus rendszer két arcának az egyházak irányában mutatkozó különbözőségét, az egyházak pártállami értelmezését. BEKE PÉTER tanulmányában (*Az Állami Egyházügyi Hivatal Szolnok megyei tevékenysége az 1970-es években*) mutatta be, hogyan jutottak le a felső direktívák az egyes régiókba, jelen esetben Szolnok megyébe. A Zsinat hatásait figyelembe véve vizsgálta a szerző a terület hitéleti változásait katolikus és protestáns viszonylatban egyaránt. Az utolsó, BENYHE BERNÁT tollából származó tanulmány (*Bokor – Állam – Egyház. A Bulányi György-féle Bokor közösség, a kommunista pártállam és a magyar katolikus hierarchia*) Bulányi György piarista szerzetes és a hozzá kapcsolódó Bokor közösség működését tárja elénk. Szabó Csaba e tanulmány kapcsán kiemelte, hogy a témát, annak máig érzelmeket felkavaró volta miatt – lévén Bulányi csupán 2010-ben hunyt el – feldolgozni igen nagy kihívás, ám Benyhe jól oldotta meg a feladatot.

A kötet végén a PPKE BTK hallgatói (Hornyak Máté János, Jávor Miklós, Jenőffy Zsuzsanna, Nádas Richárd, Pálincás Barnabás, Rétfalvi Balázs, Sági György, Sümeghy Kata, Tóser Gergő) által gyűjtött, és Tóth Krisztina által összeállított inventárium (*A magyar zsinati atyák levéltári anyagának kutatása*) található, amely a II. Vatikáni Zsinaton részt vevő zsinati atyák Zsinatra vonatkozó levéltári lelőhelyét közli. E második kötet bemutatása után Szabó Csaba ismételten gratulációját fejezte ki, hogy fiatal pályakezdő kutatók munkája kerülhet ez alkalommal a tudományos közösség kezébe. A kötetek bemutatását követően TUSOR PÉTER, a Kutatócsoport vezetője és a PPKE BTK docense röviden összefoglalva ismertette a 2012 óta működő „minikutatóintézet” létrejöttét és munkáját, kitérve a Lendület-program Pálincás József volt MTA elnök, egykori kecskeméti piarista diák általi életre hívásának hátterére. Továbbá szót

ejtett a Kutatócsoport *Collectanea Vaticana Hungariæ* és az idén meginduló *Collectanea Studiorum et Textuum* sorozatokban publikált eredményeire. Megemlítette, hogy Rétfalvi Balázs jóvoltából nemsokára újabb szombathelyi vonatkozású munka várható: Kovács Sándor főpásztorsága első évtizedének módszeres feldolgozása. Végül hangsúlyozta, hogy a közelmúlt egyháztörténetét ideje végre kiemelni a zsurnaliszta, ügynökköz-pontú hozzáállásból, hiszen a komplex, letisztult megközelítés csak komoly tudományos felkészültséggel lehetséges, s e felkészültség biztosítása a katólikus egyetem fontos feladata.

A rendezvény zárásaként Mons. TÖRÖK JÓZSEF teológus-egyháztörténész, a PPKE HTK professzora, a Kutatócsoport szenior kutatója és tanácsadója lépett a pulpitusra, és az elmúlt tíz év eredményei felett érzett örömeinek adott hangot. Reményét fejezte ki továbbá, hogy Veres András megyéspüspök továbbra is figyelemmel fogja kísérni a Kutatócsoport munkáját, és az Egyetem nagykancellárjaként támogatni fogja egyháztörténeti kutatásait és egyetemi oktatói tevékenységét.

(ism.: Sági György – Kanász Viktor)